

Pastabos pačiam sau

Kol dar nebuvo mama, niekada nesijaudindavau dėl to, kad vėlai ėjau gulti, nesuklupdavau ant žaislų. Kol dar nebuvo mama, nesikeldavau kas 10 minučių tiesiog įsitikinti, kad viskas yra taip, kaip ir turi būti. Nesusimąstydavau, ar kambarinės gėlės nenuodingos, neverkiau girdėdama juoką, kol dar nebuvo mama.

Kol dar nebuvo mama, visad rasdavau atsakymus į klausimus, nežinojau, jog nemoku daugybės dalykų: piešti žalius debesis ar šokinėti ant uodegos. Kol dar nebuvo mama, nežinojau, kad galiu jausti tiek daug, kad esu reikalinga ir kad moku taip stipriai mylėti. Aš nemaniau, kad kažkas toks mažas gali taip stipriai pakeisti ir mano gyvenimą, ir mane pačią. Tikrai nežinojau, kad mažas pasaulio stebuklas gali mane paversti tokia svarbia.

Kai supratau, kiek daug man davė vaikai, pasižadėjau sau STABTELĖTI su savo vaiku, net kai labai skubu, KALBĖTIS su savo vaiku, KLAUSYTIS vaiko, net kai esu užsiėmus, JUOKTIS su savo vaiku, ŽAISTI su vaiku, PAGIRTI savo vaiką, net jei yra už ką barti, MOKYTIS iš savo vaiko, SVAJOTI su savo vaiku, ATSIPRAŠYTI savo vaiko ir neapsimesti neklystančia, APKABINTI savo vaiką, stipriai apkabinti.

Agnė Zuokienė

Agnė Zuokienė su dukrele Emilija.

Aldonos Žemaitytės nuotr.

*Iš kur tu, vaike, gavai rankas,
kojas, akis? O kas
būt gyvu tave išmokė,
kas davė tau žemę ir motiną?
Iš ko tu verki ir galvoji,
iš ko augi, o kojos
tavo galvojimo klauso?
Kas, vaike, tau davė klausą,
kas sugalvoja plaukus,
o kas išmokė augti?*

Marcelijus Martinaitis

„Europos moters 2008“ rinkimuose Lietuvai atstovaus Agnė Zuokienė, didžiulį atgarsį Lietuvoje sukėlusio unikalaus projekto „Nedelsk“ sumanytoja ir įgyvendintoja. „Nedelsk“ projektas yra skirtas kovai su krūties vėžiu. Pradėtas prieš penkerius metus, jis apėmė visą Lietuvą. „Rožinis autobusėlis“, kuriuo važiuoja medikai onkologai, jau aplankė apie 3,000 Lietuvos miestų ir miestelių, patikrino daugiau nei 33 tūkstančius Lietuvos moterų.

Redaguoja Aldona Žemaitytė aldaze@gmail.com
Maketuoja Jonas Kuprys

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1 psl. Agnė Zuokienė. Kol dar nebuvo mama.
- 2 psl. Juzefa Čeičytė. Šokis po šokio.
- 3 psl. Viktorija Daujotytė. Vaidoto Daunio batai.
- 4 psl. Gerda Gudjurgienė. Visi vaikai gimė iš meilės.
- 5 psl. Vaidotas Daunys. Mažieji esė.
- 6 psl. Mažoji Kultūros anketa. Birutė Marcinkevičiūtė.
- 7 psl. Ligija Tautkuvienė. Šventė – tai stebuklas.
- 8 psl. Aldona Žemaitytė. Susipažinti ir supažindinti.

Šokanti poezija

Apie tapytoją, scenografę, poetę, dar ir aktorę Juzefą (Jutą) Čeičytę galima kalbėti ir kalbėti. Ir kokiais tik epitetais nemėginta apibūdinti šią savitą menininkę! Apie ją sakoma: „tapybos vienišė“... „amžina atsiskyrėlė“... „tyliausioji modernistė“...

Kiek daug jos nugyventa ir kiek daug išgyventa audringame XX amžiuje, karo ir pokario Vilniuje, ieškant kampelio prisiglausti, kaip išgąsdintai kalnų ožkelei vis bėgant per griuvėsių kalnus nuo ją persekiojančių juodų enkavedistų šešėlių... Jaunystėje – mokytoja, aktorė Vilniaus teatro scenoje, tapytoja dekoracijų ceche. Įsidarbinusi dailininke-scenografe Juta vaizduotės ir laisvės vėjams atvėrė Klaipėdos teatrą, drąsiomis scenografijos naujovėmis su simbolizmo elementais gavino „sorealizmo“ ir natūralizmo nustekentą pokario Lietuvos teatro veidą, praturtino lietuvišką meninį kiną, tauriais tapybos darbais, nuostabiai išradingais koliažais visados ėjo prieš srovę. Gal buvo pernelyg ankstyva ir todėl ne visados suprasta. Pasak dailininko Aloyzo Stasiulevičiaus, Juzefos kūryba – tai „virtuoziškas muzikavimas, kai grojantysis išgauna aukščiausią garso skambumą grodamas kuklia fleita, – o ji skamba kaip vargonai.“

Bet šiandien noriu kalbėti apie Jutą – poetę, žodžiais ir piešiniais „šokančią“ naujos knygos „Šokis po šokio“ puslapiuose. (Šią knygą išleisti sumanė žinomas literatas, poetas ir žurnalistas Audrius Musteikis. Anksčiau dailininkė-poetė yra išleidusi poezijos rinkinius „Sakymai“, „Šlamėjimas“, „Akmens svajonės“. Išsamus A. Musteikio pokalbis su menininke spausdinamas taip pat jo

parengtame J. Čeičytės kūrybos albume „4 kampai“).

Grakštūs, minimalistiniai eilėraščiai rinkinyje „Šokis po šokio“ (sudarė A. Musteikis, dail. Aloyzas Janulis) kupini meditacijos – tarsi japonų ar kinų poezija. Tie posmai kartais atrodo apsimestinai lengvabūdiški, linksmi ar autoironiški, kaip ir piešiniai, tačiau persmelkti skaudžios lietuviškos gėlos, kalbantys lietuviškos gamtos balsu, kupini egzistencinio nerimo bei įtampos, nors ir sutramdyti filosofinio stoicizmo. Autorė nerada ir rankų negražo, o vis dėlto tai ašaros pro juoką ir juokas pro ašaras.

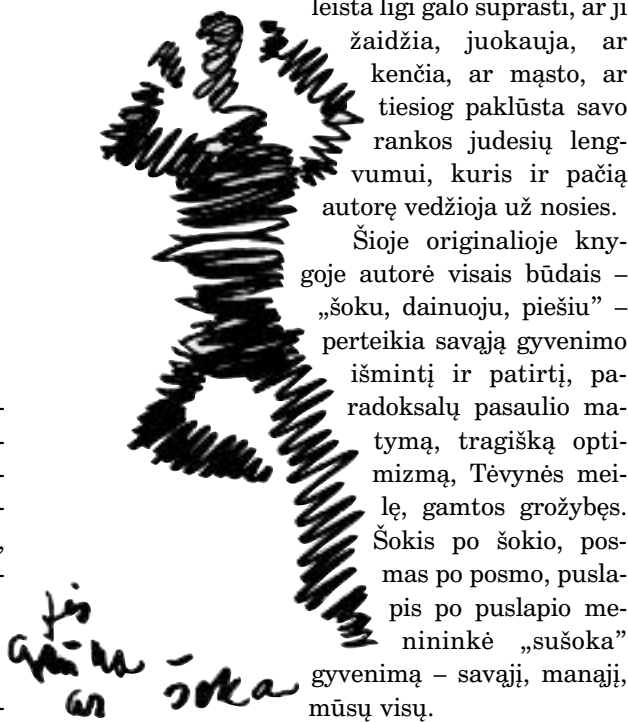
Vienišumas krito
iš dangaus,
Vienišumas
augo iš žemės,
Lūžo su šakom,
byrėjo lapais.
Vienišumas snigo.
Vienišumas pūtė
vėjais,
Vienišumas virto
ledu

Eskiziški, lengvais prisilietimais prie popieriaus lapo juodu ar spalvotu flomasteriu išvinčiuoti piešiniai grafiškai susipynę su žodžiais, praturtina ir papildo skirtingų meno ženklų semantines prasmes, paradoksaliai vieni kitus perkeičia, naikina, paryškina ir kuria visiškai netikėtą meninę kalbą.

Ak, kokia tai knyga! Piešinys ir parašas po juo – stebinanti „plunksnos ir teptuko“ (pieštuko) sąjunga. Tokius „eksperimentus“ tenka matyti paveikslėliuose, pieštuose ankstyvos vaikystės studijoje, kai vaikas po piešiniu parašytais žodžiais

paaiškina, ką jis nupiešė – kad niekas nesuabejotų. Poetė-dailininkė daro tą patį, tik niekam ne-

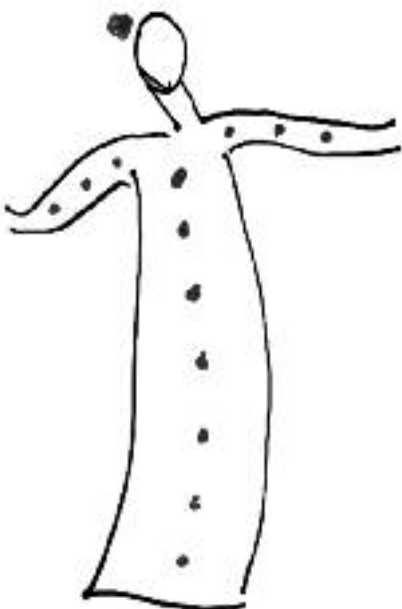
Gražina Mareckaitė

Juzefa Čeičytė

Ištiesiau ranką
pro langą
vasarai.
O ji nuėjo.

Ne vėjas pūtė,
Ne giria užė,
Ne lelija lingavo.

O laikas bėgo,
O daina tilo,
O sapnas nesikartojo.

Rytas

Naktis nuo vieno lango krašto iki kito.
Pilnatis.

Naktis nuo vieno lango krašto iki kito.
Delčia.

Žiūriu į šį šviesų kelią, laukiu, gal ateis. Lyg kas boluoja.
Bet niekas neprisiartina... Vis tiek laukiu.
Nežiūrėk, jau niekas nebeateis.
Šis kelias tai išeiti.

Mes sakom: „Atsiminkit, vaikai, menas yra amžinas”.
Bet niekada nesakom:
„Atsiminkit, vaikai, kūrėjas yra amžinas”.
Nieko nėra trapesnio už patį kūrėją,
nieko nėra gražesnio už jo širdį, ji lyg gvazdikas,
prasiskleidęs prieš rudens šalnas.
Beginklis, užsidengęs akis prieš baisų gyvenimo žvėrį.
Mažas žmogelis, bet niekur nebėga,
jo drąsa didesnė už jo paties širdį.

Iš kn. „Šokis po šokio”

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

Čia miestas bevardis,
Bažnyčios ir bokštai,
gatvės,
po lietaus
tuščios.
Praeinantys šešėliai
skrybėlių nebenukelia,
todėl žiūriu į medžių viršūnes.

Sapnuoja akmuo
prie seno grįsto kelio.
Karieta lekia pro šalį.
Krenta balta skraistė.
Mėnesiena pagauna.

Sename Sapiėgų parke
Ant sukrypusio suolelio
Sėdi senutė
parimus ant lazdos.
Žiūri į nieką.

Sapne mačiau,
kaip vėjas nupūtė
Puntuką.

Palijo.
Pieva atsiduso ir pražydo.

Šarka nubarstė šerkšną.
Sekundė nukrito.
Aš gyvenu.

Mes visi keliaujam į Ten
susikibę nematomom rankom,
nors vieni kitų nesame matę.

Iš kn. „Akmens svajonės”

Vakaras

Vaidoto Daunio batai

VIKTORIJA DAUJOTYTĖ

Lietuvos dailės muziejus kartu su „Santaros” žurnalu balandžio 15 d. Taikomosios dailės muziejuje Vilniuje surengė Pasaulio kultūros dienos paminėjimą. Tai progai buvo skirti prof. Viktorijos Daujotytės žodžiai apie poetą ir filosofą Vaidotą Daunį (1958–1995) jo penkiasdešimtmečio sukaktuvėms. Koncertavo Vaidoto Daunio šeima, kompozitorius Giedrius Kuprevičius, Nijolė ir Vladimiras Prudnikovai.

Renginio svečias buvo ir kultūros žurnalas „Santara”, kitąmet paminėsiantis savo veiklos sukaktį. „Santaros” puslapiai skiriami tam, kas kelia dvasią, palaiko tikėjimą šviesiomis žmogaus idėjomis ir darbais, rašoma apie lietuviškąją diasporą, jos intelektualinį palikimą, asmenybių šviesą.

Kada tai buvo? Pačioje Atgimimo pradžioje, kai pradėjo iš naujo megztis kultūros žmonių ir Bažnyčios ryšiai, kai klausėmės Kardinolo Vincento Sladkevičiaus, Tėvo Stanislovo, Monsinjoro Kazimiero. Grupelė važiovom į Anykščius,

Tikras vargas

net kiek apspuręs lietpaltis, tamsios, susigarančstijusios džinsų ar korto kelnės, o labiausiai batai – grubios odos, storais padais suvarstomi pusbačiai. Pagalvojau apie apšviestą sceną. Bažnyčioje Vaidotas iš karto atsiklaupė ir vėl mačiau tuos nutrintus, nuvaikščiotais padais batus... Tarsi žmogaus, ką tik grįžusio iš piligriminės kelionės ir vėl į ją besiruošiančios...

Šiomet, penkiasdešimtaisiais Vaidoto metais (ir dėl to, kad iš kelių kartų apie jį kalbėjau, kažką ir rašiau), tas batų vaizdas vėl iškilo prieš akis. Sąmonėje atsirado sąsaja tarp Vaidoto batų, van Gogh'o paveikslų su senais, nunešiotais batais. Kodėl pamatė, ką matė dailininkas senuose, nunešiotuose batuose, kodėl grįžo prie jų iš kelių kartų? Lyg kokį žmogaus būties ženklą, skirtį. To žvilgsnio, to pamatymo buvo labai pritrauktas M. Heideggeris, egzistencinės filosofijos kūrėjas, interpretavo „Meno kūrinio ištakoje”. Batai nupiešti, pavaizduoti: valstietiškų batų pora ir nieko daugiau, – sako Heideggeris. Ir priduria: „Ir vis dėlto”. Ir pereina į interpretaciją arba į matymą to, kas paveikslė yra, pasirodo. „Iš tamsaus numintų batų vidaus žvelgia darbo žingsnių nuovargis. Grubus ir tvirtas batų sunkumas pritvinkęs lėto ėjimo ištvėrmės, ėjimo per tolyn nusidriekiančias visiškai vienodas lauko vagas, virš kurių siaučia žvarbus vėjas. Batų oda sugėrė dirvos drėgmę ir sodrumą. Po padais spraudžiasi vakarėjančio lauko kelio vienatvė”.

Žmogaus būtis, net kažkokia neaiški, prasišviečianti lemtis rodosi ženklais. Vaidoto batai, kuriuos per ilgą laiką (apie dvidešimt metų) įsi-

Išskrenda

miniau kaip kažką ypatingą, iš tiesų pasirodė kaip ženklas, kurlink jis buvo pakreiptas, kur ruošėsi. Atsiskleidė dvasinė, vidinė piligrimystė, jis buvo tarsi kviečiamas į ilgą kelionę. Į tą kelią, kurį keliavo Jurgis Baltrušaitis, Antanas Maceina (Jasmantas), Vincas Mykolaitis – Putinas, kelio autoritetai. Kadaisė Jurgis Baltrušaitis sukluso prie Nikolajaus Rericho piligriminės dvasios paveikslų ir parašė straipsnį apie jo kūrybos vidinius požymius. Vaidotui tai buvo artima; kultūroje kryžiuojasi piligrimų keliai.

Buvau vienoj mažoj kelionėj ankstyvą Lietuvos pavasarį, dar su kultūros namais ir jau su kryžiaus kelio stotimis šventoriuje, kad tai pamatyčiau. Kad pamatyčiau piligrimo kelionei pasiruošusio batus. Ir Vaidoto „Regnum” buvo ieškoma karalystė, kaip ieškoma buvo šv. Gralio taurė.

Piligrimystės pašaukimas, kelio ženklas.

Ėjimo, eities; „Tarp praeities ir ateities – tiktai eitis”, – ištarta Vaidoto. Eitis ir kaip poetinė piligrimystė:

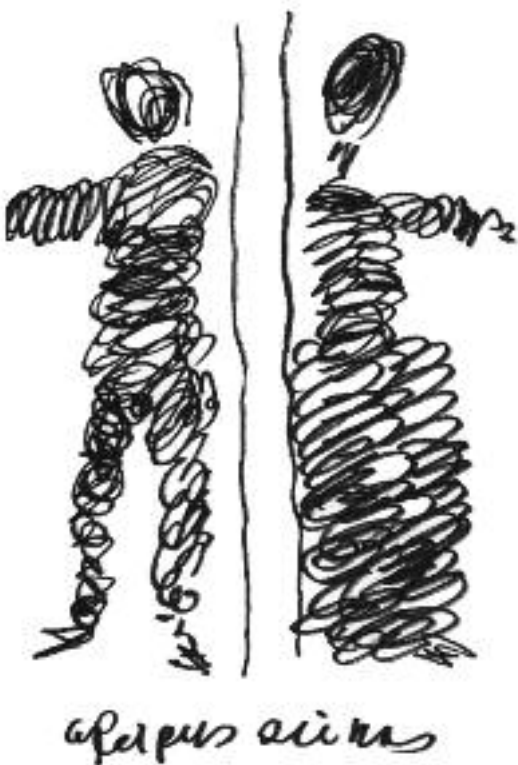
Keli eilėraščio žodžiai sugrubusiuos pirštuos,

sudrėkęs kelionmaišis, kelios raidės sniege,

Išblyškusi kryžkelė, apsnigtas langas, stogų ilgesinga melodija.

O beginkle naktie! Kyla saulė po einančio kojom.

„Kelio ženklai”

Juzefos Čeičytės piešiniai.

Po koncerto Raimonda Daunienė (antra iš dešinės) su dukromis, tarptautinių konkursų laureatėmis.

Ritos Stankevičiūtės nuotr.

Visi vaikai gimė iš meilės

GERDA GUDJURGIENĖ

1995 m. liepos 29 d. Vilniuje, Vingio parke, per oro balionų šventę, skirtą V pasaulio lietuvių sporto žaidynėms, tragiškai žuvo poetas, filosofas, kultūros veikėjas Vaidotas Daunys. Jam buvo 37-eri.

Poeto našlė Raimonda Daunienė liko su penkiais mažamečiais vaikais – vyriausiuoju sūnumi Augustinu, dukromis Joana, Vita Marija, Elena, Kotryna Ugne. Mažiausiai buvo tik penki mėnesiai.

Žinia apie netikėtą poeto žūtį sukrėtė Lietuvą. Laikraščiai jo mirtį vadino mistiška, jis lyg Ikaras pakilo į dangų ir žuvo... Nuo to laiko prabėgo trylika metų.

Padėjo geri žmonės

Vilniuje, Žvėryne, ramioje Traidenio gatvėje, Neries upės kaimynystėje, gražiamame name gyvena gausi Daunių šeima. Pavasaris, sprogsta medžiai, kvepia žemė. Pasijunti gamtos prieglobstyje, lyg gyventum ne triukšmingoje sostinėje. Smuikininkė ponja Raimonda namuose viena, dukros mokykloje. Nedideliame, kotedžo tipo jaukiame dviejų aukštų su mansarda name visi vaikai turi po kambarį, tačiau, sako, kad mėgstamiausia visų vieta – didžiulė svetainė su židiniu. Čia aptarti dienos darbų subėga visa šeima, čia švenčiamos šventės. Basakojė vasara visada prabėga sodyboje, kurią Dzūkijoje, prie Ūlos, nusipirko Vaidotui dar gyvam esant.

„Kai žuvo Vaidotas, šis namas dar nebuvo baigtas statyti, reikėjo įrengti vidų. Aš likau su didele šeima, be pinigų, be pajamų, be darbo ir su skolom. Vyras buvo paėmęs paskolą banke šiam namui statyti. Vilniuje mes neturėjome jokio būsto, nes iki tol aš su vaikais gyvenau kaime, o Vaidotas Žvėryne, pas mano tetą. Vyresniems vaikams reikėjo eiti į mokyklą, o gyventi neturėjome kur. Pirmomis valandomis po vyro žūties nežinojau nuo ko pradėti. Atsidūrėme lyg ant ledo, atrodė, prasmegsime kiaurai žemę. Bet netikėtai pajutau didelį žmonių dėmesį ir rūpestį bei paramą. Ir iš karto palengvėjo. Atsirado noras gyventi ir viltis, kad nepražūsime.

Iki šios nelaimės niekada nepagalvodavau, kad yra tiek daug gerų žmonių. Sulaukėme nepaprastai daug pagalbos iš visų Lietuvos žmonių ir valdžios atstovų. Vaidotą daug kas pažinojo, skaitė jo kūrybą ir gerbė. Parėmė pinigais, iš rajonų atvažiuodavo nepažįstami žmonės ir atveždavo maisto, dovanų.

Mumis labai rūpinosi ir padėjo tuometinės savivaldybės vadovai Alis Vidūnas, Gediminas Paviržis, Muzikų rėmimo fondo direktorė Liucija Stulgienė, Rašytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Sventickas, šeimos draugė Nijolė Kukuraitienė, LITEXPO parodų rūmų direktorius. Iš užjūrio atsiliepė čikagietis gydytojas Linas Sidrys, kuris įsteigė V. Daunio fondą ir rinko lėšas. Už

jas aš nusipirkau automobilį, be kurio mes jau negalėjome apsieiti. Visiems šiems paminiams ir nepamintiems geriesiems žmonėms šeimos vardu nuoširdžiai dėkoju. O į klausimą, kaip mes be tėvelio pragyvenome tuos trylika metų, galėčiau atsakyti, kad, viena vertus, be maitintojo ir mylimo žmogaus buvo nelengva, antra vertus, su Dievo ir žmonių pagalba – gėnėtina nesunkiai”.

Užbūrė tas vaikų gražumas

Ponia Raimonda sakė, kad jie abu su vyru buvo tikintys žmonės, katalikai, šeima jiems buvo šventas dalykas. Visi vaikai buvo laukiami, gimė iš didelės tėvų meilės ir tapo didele vertybe. Vaidotas šeimą laikė sakralia savo gyvenimo dalimi. Šeima – tai valstybės gyvenimo pagrindas, jos ateitis, ir poetas ją kėlė į pirmą vietą. Tik po to sekė darbas, kūryba ir visa kita. Su tuoktinių pažiūros šia prasme sutapo, kaip ir moralumo, etiškumo

bei kitų dorovės nuostatų laikymasis. Vaikučių „netyčių“ šeimoje nebuvo. R. Daunienė sakė, kad kai gimė pirmasis vaikelis, o po pertraukos – antras ir trečias, ji suprato, kad, kur gimė trys, užteks vietos ir ketvirtam. Ir pasiryžo, kiek Dievas duos, ir tebūnie. Ypač nuo tokio nuostabaus vyro, kuris spinduliavo gerumu, švelnumu, gailesčio jausmu, tolerancija. Jis mylėjo ne tik savo šeimą, bet ir visus žmones bei gyvenimą. Vaikai gimė ir augo sveiki, gražūs, talentingi. Tai didelis džiaugsmas ir vertybė.

Šiandien visos keturios Daunytės mokosi Nacionalinėje M. K. Čiurlionio menų gimnazijoje. Dvidešimtmetė Joana groja arfa, devyniolikmetė Vita Marija – fleita, abi mokosi dvyliktoje klasėje. Aštuntokei Elenai jau šešiolika metų ir ji groja violončele. Penktokė trylikmetė Kotryna Ugnė smuikuoja. Sūnus Augustinas, kuris šeimoje vyriausias (jam – 24), dirba ir studijuoja Vilniaus universitete archeologiją. Laisvalaikiu ir jis muzikuoja altu.

Visos sesutės ruošiasi būti profesionaliomis muzikantėmis. Vyresniosios koncertuoja su orkestrais ir solo, yra ne vieno tarptautinio konkurso laureatės. Neretai su dukromis šeimyniniame ansamblyje smuikuoja ir mama, turinti aukštąjį muzikės išsilavinimą.

„Instrumentus groti dukros išrinkau pati su tikslu, kad jos visos galėtų muzikuoti kartu. Susiklostė unikalūs ansamblis, o muzika labai graži, klasikinė, visiems patinka. Ir dukros dėl instrumentų parinkimo neprieštaravo, dabar atrodo, kad išrinkta tai, kas kiekvienai artimiausia. Galvojau apie ateitį, kad groti šiais instrumentais kolektyvų pasirinkimas bus didesnis ir įvairresnis, tad duoną jos visada užsidirbs”, – kalbėjo Raimonda.

Šiuo metu šeimos laukia didelės permainos. Vyresniosios dukros Joana ir Vita Marija šiemet baigs menų mokyklą ir rengiasi važiuoti studijuoti aukštųjų muzikos mokslų talentų klasėje Ženevoje. Mama Raimonda sako, kad mergaitės pasiekė pakankamai aukštą grojimo lygį ir joms reikia geresnių instrumentų. Būtina įsigyti violončelę ir fleitą, kurios brangiai kainuoja. Raimonda viliasi sulaukti rėmėjų pagalbos, nes šeima neišgalės nusipirkti tokių brangių instrumentų. Čia ir Lietuvos kultūros ministerija, ir kai kurie mūsų fondai galėtų parodyti gerą valią, nes baigusios studijas talentingos muzikantės grįš į namus. O gal ir užjūrio tautiečius sujaudins šitos gražios talentingos šeimos likimas.

Norėjo įkurti mokyklą

„Mūsų švietimo sistema nesutvarkyta, joje daug balasto, nereikalingų dalykų, vaikai perkrauti mokslais, alinama jų sveikata. Aš norėjau įgyvendinti savo svajonę ir įkurti Vaidoto Daunio estetiško-meninio lavinimo mokyklą, pagrįstą humanistiniais santykiais, su dailės ir muzikos pakraipa. Gabūs menai vaikai ten būtų gavę ne tik vidurinį, bet ir meninį išsilavinimą. Iš pradžių tuometinė savivaldybės valdžia (2004–2005) sutiko leisti statyti tokią mokyklą

Nukelta į 5 psl.

lą Santariškėse, šalia ligoninių. Statybų idėjos ėmiausi su užsidegimu ir jau buvau nemažai nuveikusi. Susitariau su banku, už savo lėšas padariau teritorijos detalųjį planą, sukūrėme verslo pelną ir kt. Tačiau vieną dieną viskas sužlugo. Savivaldybės vadovai pranešė, kad mokyklos ten statyti negalima, nes tą komercinį sklypą reikia parduoti ir pastatyti prekybos centrą. Patyriau ne tik moralinę, bet ir materialinę žalą. Man tai praradimas, norėjau padaryti kažką gero ir reikalingo Lietuvai, norėjau įgyvendinti savo idėją ir įamžinti Vaidoto atminimą, tęsti jo tradicijas”, – apgailestavo R. Daunienė.

Tačiau ji dar neprarado vilties ir tikisi, kad gal atsiras supratingų verslininkų, kurie susidomės ateities mokyklos vizija ir padės ją įgyvendinti.

Tarsi įsikibo vieni į kitus

„Ar Jūs, profesionali smuikininkė, nepasiilgstate muzikavimo kokiame nors orkestre arba ansamblyje”, – klausiu Raimondos.

„Anksčiau aš dirbau pedagoginį darbą, grojau kameriniame ansamblyje, koncertavau kaip solistė. Tačiau dabar negaliu dirbti valdiškame darbe, nes visą energiją ir žinias atiduodu vaikams. Privalau būti šalia jų, nes jie nebūtų pasiekę muzikoje to, ką šiandien moka. Nereikia samdyti korepetitorių, visus paaškinimus ir atsakymus į profesinius klausimus jie gauna namuose. Retkarčiais mes koncertuojame šeimyniniame ansamblyje, pavyzdžiui, Rašytojų sąjungoje.”

Eina tik ketvirtieji metai, kai Daunių šeima apsigyveno nuosavame name. Tai, kaip ji baigė statyti ir įrengė jo vidų, Raimonda vadina golgotos keliais. Skolos, palūkanos, namo nuoma, kad galėtų gražinti paskolą bankui. Skaudu prisiminti elgesį kai kurių buvusių, atrodo, gerų Vaidoto draugų, kurie, jam žuvus, nusigrėžė nuo šeimos ir net ją apgavo.

Šiandien šeima gyvena iš našlės bei našlaičių ir daugiavaikės motinos pašalpų. Paremia geri Vaidoto ir šeimos bičiuliai. Pradėjo dirbti sūnus Augustinas. Rūbams daug pinigų neišleidžia, naudojami išpardavimais, pigių drabužių parduotuvėmis. Mergaitės turi skonį, moka susikurti savo stilių, yra madingai apsirengusios.

„Tėvelio mums labai trūksta. Jo asmenybė būtų labai stipriai įtakojusi vaikus. Vaidotas buvo tikėjimo, meilės žmogus, be galo šiltas, tyras. Kai likome vieni, tarsi įsikibome vieni į kitus stipriau, tarsi susijungėme. Ir tas mūsų jausmas yra nepaprastai stiprus. Aš labai puoselėju tą meilės jausmą, kad vaikai mylėtų žmones, nebūtų egoistai, savanaudžiai. Labiausiai džiaugiuosi, kad užteko suvokimo, jog daug vaikų šeimoje yra laimė. Aš niekada nebūsiu vieniša”, – mąsto Raimonda.

Raimonda Daunienė žino, kad ji bus gražiai pasveikinta per Motinos dieną. Bet pasisėdėjimams prie valgiais apkrauto stalo neskiria daug dėmesio. Kur kas svarbiau ne materialiniai dalykai, o pastovios vertybės, tokios, kaip pasiekimai ir sėkmės darbe, moksluose, muzikavime... Tai yra tikra širdies atgaiva ir tikrosios šventės. □

Vaidotas Daunys

Vaidotas Daunys apie 1990 metus

Yra dvi susisiekančios paslaptys: kalba ir Vilnius. Tu juk ne šiaip sugrįžti į šį miestą, o sugrįžti tam, kad gomuryje suspurdėtų skiemuo, dar kartą.

Dar kartą! Nieko nėra amžinesnio už šį pakartojimo džiaugsmą. Tu ištarsi šitą miestą, o tardamas išvysti jį.

„Mes žinome, kad būsime panašūs į Jį, nes matysime Jį tokį, koks jis yra” (1 Jn 3,2).

Bet prieš tai – jį išstarsime.

* * *

Toks paprastas klausimas: argi gailestis yra palytėjęs ir akmenį? O kas gi daugiau! Kas gi daugiau gali palytėti atmes tuosius?

Šitaip atmestasis akmuo tampa kertinis. Jis gula į pamatą, kadangi jis – nebyliausias iš visų tvėrinių. Bet kartu – jis keliiasi kiekvieną šventą kasdienybės akimirką. Jis – atmestasis. Bet kartu jis ir – išrinktasis. Ką gi mums sako vilnijanti kolona? Ji sako, kad mirtis nugalėta.

Čia mano sostas.

* * *

Mano vienintelis! Atrodo, kad šitaip ošteli tiltas, nuo vieno kranto irdamasis į kitą. Ošteli ir nutyla. Telioka šiltas plevenimas mano lūpose.

Nuo kranto į krantą. Tai, ką apglėbia ovalinė tilto kelionė, esi tu. Upelės vanduo skalauja tave. Tave paliudija sniegas ir smėlis. Rūkas. Tiltas rūke. Nuo kranto į krantą.

Dabar aš kiekvienu savo žingsniu kartoju tave. Gatvė kyla ir leidžiasi, manoji pėda – taip pat. Iš kranto į krantą. Iš dabar į dabar. Todėl tu ir esi vienintelis, kad gimsti iš linknio. Ką reiškia ištarti tave? Tai reiškia pernešti. Iš kranto į krantą.

* * *

Pereit per lietų, per sniegą, per lijudrą, per šlapdribą, per sutemų drėgmę, per aikštę, per gatvę, pereit per lietų, per lietuvių, per žibinto sūpuojamą atšvaitą, per juodą grindinį, per tirpstantį miestą, per dylančius skersgatvius, per mirusiųjų sapnus, per ištirpusius žodžius, per bežadžius vardus, per šiltą šalnojančią priemiesčių vašką, per upę, per lieptą, – kaip liepta.

Pereit per aikštę, kurią ledonešis išnešė, per ataušusį getą, per suodžius, kuriuos nubalino vėjas, pereit per miestą, kur viena taurė yra paslėptoji, o kita išlietoji.

* * *

Dviejose taurėse buvo sutvertas eilėraštis. Vienoje išnešiotas, išsaugotas. Kitoje – paaukotas.

Taurės dugnas – tai eilėraščio forma, ji niekuomet nėra plokštuma, joje visuomet kylama ir leidžiamasi, menama ir atsimenama. Ovalas yra eilėraščio provaizdis. Eilėraštis yra žmogaus gyvenimo provaizdis.

Dviejose taurėse žmogaus gyvenimas atsispindi. Vienoje jis išsaugotas. Kitoje – paaukotas. Jis saugomas aukai, o aukojamas prisikėlimui.

Iš kn. „Vardas ir žodis”, 1993

Mažoji „Kultūros“ anketa

Birutė Marcinkevičiūtė

aktorė, poetė. Gimusi Kaune, tremtinių šeimoje. Baigė J. Naujaliao meno mokyklą, Sankt Peterburgo teatro, muzikos ir kinematografijos institute 1993 m. baigė aktorinio meistriškumo ir teatro režisūros studijas. Nuo 1994 m. vaidina Lietuvos nacionaliniame dramos teatre. 1997–1998 lankė japonų teatro ir šokio studijas Tokijuje, 1999 stažavo Tarptautinėje teatro antropologijos mokykloje Odino teatre (Danija). Išleido keletą poezijos knygų, debiutavusi 1995 m. eilėraščių rinkiniu „Neišsiųsti laišakai“.

1999 m. „Vaga“ išleido kelionės į Japoniją išpūdžiais paremtą poezijos ir esė knygą „Kokoro. Japoniškai akimirksniai“. 2001 m. pasirodė antroji poezijos rinktinė „Solo“. 2007 m. – poetinė dienoraščių iš kelionių po Rytų šalis knyga „Cinamonu kvepiantys namai“. Birutė Marcinkevičiūtė (literatūrinis slapyvardis – Mar) taip pat sukūrė libretą vaikų operai „Paukštė“, kino scenarijų trumpametražiniam filmui „Neparašytas laiškas“ (Šatrijos Raganos gyvenimo ir kūrybos motyvais), inscenizacijas autoriniams monospektakliams pagal M. Diuras autobiografinį romaną „Meilužis“ (2001), Sofoklio „Antigonę“ (2003). Parašė pjesę „Grimo opera“ (2004 m., pastatytą Oskaro Koršunovo (OKT) Vilniaus miesto teatre 2006 m.), monopjesę „Poetė“ Salomėjos Nėries dienoraščių ir kūrybos motyvais (premjera – Vilniaus Menų spaustuvėje 2005 m.).

Birutė Marcinkevičiūtė 1998–2007 m. už monospektaklius „Žodžiai smėlyje“, „Meilužis“, „Antigonė“, „Poetė“ pelnė apdovanojimus tarptautiniuose festivaliuose Vokietijoje, Rusijoje, Baltarusijoje, Ukrainoje, Estijoje, Latvijoje, Makedonijoje, Slovakijoje, Lenkijoje, Suomijoje ir kt. 1996–1997 m. tapo B. Sruogos ir Baroko literatūros skaitomų konkursų laureate, 2000 m. – Poezijos pavasario laureate-skaitove. Jos poezija versta į anglų, vokiečių, estų ir kitas kalbas.

Vlado Braziūno nuotr.

– Kokia Jūsų nuomonė apie Lietuvos ir lietuvių kultūrą? Ar ji pakankamai gyvybinga, kad atsilaikytų prieš jos krantus ardančią kosmopolitinę kultūrą, apseminčią vis daugiau pasaulio?

– Šiame gyvenimo etape vis labiau imu suvokti, jog pasaulis – harmoningas, viskas jame vyksta taip, kaip turi būti, pagal dieviškąjį planą... Tik mes reiškinius dažniausiai regime iš savo žmogiškosios perspektyvos – todėl neretai jaučiame disharmoniją, liūdesį, nerimą. Tą nerimą sustiprina ir vis greitėjantis gyvenimo ritmas, triukšmas (kuriame nebelieka galimybės ir laiko išgirsti save), ir kasdienybę užvaldančios masinės informacijos priemonės. Tačiau, kaip sakoma, kai lėktuvas pakyla virš debesų – pamatai pasaulį gražų, tobulą, tylų...

Tad, atsakydama į klausimą, pagalvojau apie šią perspektyvą. Kosmopolitizmas – natūrali šiuolaikinio pasaulio, kuris darosi vis mažesnis ir vis lengviau pasiekiamas, apraiška. Tampame vis artimesni, kultūros vis labiau skverbiasi viena į

kitą, darosi nebeįmanoma nubrėžti ribų. Tačiau kodėl, neretai susidūrę su kito mentaliteto žmonėmis ir kultūromis, atrandame ir pajuntame savo giliasias šaknis, savo prigimties savitumą? Galbūt toji įtampa ir reikalinga, kad padėtų suprasti, jog kiekvieno mūsų būtis, kūryba – neatsiejama nuo savo tautos, žemės, kultūros ištakų (ir, paradoksas, kuo autentiškesnė – tuo labiau kosmopolitiška savo esme).

Pamenu, kai teko pusmetį mokytis Japonijoje ir kruopščiai tyrinėti senąjį japonų Noh teatrą, poeziją, šokį – apstulbau, kad šiuolaikinėje Japonijoje retas kuris išvis apie tai ką nors žino. Būdama Lietuvoje, idealistiškai galvojau, kad japonai ypatingai saugo savo kultūrą. Tačiau ten supratau, jog tą misiją ten irgi atlieka tik keli procentai žmonių. Gyvenant milijoniniame Tokijuje, rodės, kad iš jų senosios kultūros likęs tik „popsu“ virtusios tradicijos aidas...

Turbūt natūralu, kad tikroji, harmonijos ir dieviškos gelmės siekianti kūryba visados buvo ir bus tylesnė, slapta, skirta mažumai ir mažumos puoselėjama. Tačiau iš jos sklindantys išminties, grožio, meilės virpesiai – nesunaikinami, jie tvyro ore virš mūsų, besimainančio pasaulio, virš visko...

Tikiu, kad gyvas kūrybos procesas niekad nesustoja, jis tyliai vyksta ir dabar, mūsų mažutėje Lietuvoje – yra tiek nuostabių kūrėjų, talentų: dailininkų, muzikų, rašytojų, galbūt neaptarinėjamų kasdien dienraščiuose ar nesirodančių TV ekranuose, bet tyliai ir talentingai darančių tai, kas paskirta likimo.

Tik mes nuolankiai turime viską palikti laiko išbandymui.

– Kas Jums šiandien atspindi Jūsų vaikystės veidrodyje, ką ilgiausiai išsaugojote iš jos kaip savo gyvenimo esmę?

– Iš vaikystės, žinoma, išlikę nemaža įvaizdžių, pojūčių, potyrių... Jie glūdi giliai, kartais išnyra iš užmaršties – tada suvoki, kad pasąmonės kertelėse tūno daug dalykų, net neatmenamų protu. Negalėčiau sakyti, kad tame vaikystės veidrodyje viskas skaidru ir tyra – atsimenu daug nepaaiškinamai didelių baimių, nerimo, skausmo... Nors išoriškai vaikystė buvo tikrai graži, nes augau harmoningoje šeimoje, apsupta meilės. Tad kaip paaiškinti tuos potyrius? Tikiu, kad daug dalykų, patirčių mūsų siela atsineša jau gimdama – prisikeldama kitame kūne, kitoje gyvybėje, grįždama žemėn tęsti kelionės.

Tikriausiai su metais vaikystės mes imame ilgėtis kaip prarasto laiko ir savęs, idealizuoti ją. Man labai graži ir išmintinga mintis, jog vaikai mums, suaugusiems, duoti todėl, kad primintų būseną, kurią imame užmiršti – gebėjimą būti šioje akimirkoje, greitai pamiršti skausmą, liūdesį, ašaras... Kad, žiūrėdami į vaikus, mokytumės ir tą būseną grįžti. Ir dar, kad mokytumės iš vaikų pasitikėjimo, tikėjimo – vaiko pasitikėjimas mamos rankomis, suaugusių rūpesčiu tampa pasitikėjimo Dievo „rankomis“ pavyzdžiu, tiesa.

Juk Jam mes tikriausiai esame tokie pat vaikai... Tik žaidžiame kitais žaislais, tik užmirštame, kad žaidžiame...

Danguolė Varnienė su dukra Darija ir sūnumi Valdu.

Šventė–tai stebuklas

LIGIJA TAUTKUVIENĖ

Danguolė Varnienė, XIII Lietuvių Tautinių šokių šventės vadovė: „Noriu, kad mūsų šventė būtų gyva, džiaugsminga“.

Išėivijoje tautinių šokių šventės imta rengti tik pokario išėivijos iniciatyva. Iki XX a. antrosios pusės tokios šventės nebuvo rengiamos, nes „pirmosios bangos“ lietuvių veikla buvo kiek apsilpusi. Žinoma, kad Clevelande Šv. Kazimiero sėserys jau nuo 1932 metų moksleives mokė tautinių šokių, o nuo 1933-ųjų kelios tautinių šokių grupės pradėjo veikti didesniuose JAV lietuvių gyvenamuose telkiniuose. Entuziastas Vytautas Beliajus įkuria grupę Čikagoje, Brooklyne – Lilija Stilsonaitė. 1935 metais Ona Karpienė įkuria „Jaunosios Birutės“ grupę. 1937-aisiais Bostone tautinių šokių grupę įkuria Ona Ivaškienė.

Iš pabėgėlių stovyklų Vokietijoje į Ameriką sužvažiavę lietuviai perkėlė ir ten veikusius meno kolektyvus – ansamblius, šokių grupes. Visur, kur tik apsigyveno dainos ar šokio entuziastų, kūrėsi chorai, ansambliai, ypač tautinių šokių grupės arba, kaip čia įprasta vadinti, *vienetai*. Tokios savi-veiklinio meno grupės reprezentuodavo Lietuvą tarp amerikiečių.

Kai 1956 metais Čikagoje sėkmingai buvo surengta pirmoji išėivijos dainų šventė, po metų įvyko ir pirmoji lietuvių tautinių šokių šventė, įjungusi ne tik suaugusiuosius, bet ir vaikus, lietuvių moksleivių tautinio ansamblio kanklininkes. Šventė sulaukė didelio pasisėkimo, tai paskatino jas rengti ir ateityje. Šiais metais vyks jau XIII Lietuvių tautinių šokių šventė. Iki šiol visos tokios šventės apsiribodavo tais miestais, kuriuose gausios lietuvių bendruomenės: Čikagoje surengtos šešios iš eilės, taip pat Toronte. O šiemet pirmą kartą išėivijos istorijoje šventė vyks Los Angeles, nors ten lietuvių bendruomenę sudaro gal kiek daugiau nei du-trys tūkstančiai lietuvių.

XIII Lietuvių tautinių šokių šventės meno vadovė Danguolė Varnienė yra „antrosios bangos“ – pabėgėlių nuo sovietų okupacijos – palikuonė. Danguolės biografija būtų nepilna, jei nepaminėtume šeimos įtakos būsimos mokytojos, energingos ir „nepataisomos optimistės“, kaip ji pati save vadina, pasirinktos gyvenimo krypties, būtent – lietuvių puoselėjimo ir tradicijų tęsimo.

Danguolės mama mokytoja Ona Dapkutė-Razutienė iš DP stovyklos atvyko į Los Angeles 1949 metais. Ji energingai ėmėsi svarbaus ir neapmokamo darbo – būrė lietuvių į mokyklą, tautinių šokių grupes. Pirmoji savaitgalio lituanistinė mokykla Los Angeles kaip tik buvo įkurta 1949 m. Tikra vargo mokykla, kurioje vaikai buvo mokomi

pirmųjų lietuviškų žodžių, dainų, šokių – labai kukliose patalpose, vargingomis sąlygomis. Viename kambaryje – klasėje (parapijos rūsyje) mokėsi įvairaus amžiaus mokinukai – nuo mažiukų iki paauglių. Jau turėdama pedagoginio darbo patirtį Lietuvos provincijos mokyklose, atkakli žemaitė greitai sugebėjo vaikus suskirstyti į grupes pagal amžių ir išmokus dalykus lituanistinėse mokyklose Vokietijoje. Tačiau mokytojai to nepakako. Ji tuoj pat imasi organizuoti tautinių ir plastinių šokių grupes. Pradėjusi darbą rugsėjo mėnesį, jau spalį vyresniųjų vaikų grupė šoka amerikiečių mokykloje „Suktinį“ ir „Kalvelį“. Ona Razutienė diri-

guoja vaikų chorams, kuria ir pati režisuoja vaidinimus vaikams. Atšventus lituanistinės mokyklos penkmetį, tą patį rudenį moksleiviai pirmą kartą buvo pakviesti su tautiniais šokiais, dainomis pasirodyti plačiajai amerikiečių visuomenei miesto Internationale Institute programoje...

Ir Los Angeles lietuvių gyvenimas virte virė: nuo 1957 m. rengiamos tradicija tapusios Jaunųjų talentų popietės, išaugusios į „Jaunimo šventes“, „Lietuvių dienos“, rengiamos kasmet rudenio. Tai vis Danguolės mamos ir jos bendraminčių nuopelnas. Ona Razutienė per 38-erius šeštadieninėje mokykloje ir 28-erius parapijinėje mokykloje išmokė kalbėti lietuviškai, dainuoti, šokti, beveik visą Los Angeles priaugančią lietuviukų kartą ir vyresnius moksleivius. Tautinių šokių grupę „Spindulys“ susiformavo minėtose mokyklose ir iki šiol koncertuota JAV ir kitose šalyse.

Kai atsisakė Onos Razutienės širdis, neatlaikiusi gal ir per didelio krūvio (mokytoja apleido šį pasaulį Užgavėnių blynų baliaus metu, 1987 m. vasario 28 d. diriguodama chorui) jos vaikai – Danguolė ir Aloyzas Razučiai – jau buvo parengti perimti mamos darbą ir jį tęsti.

Danguolė Razutyte-Varnienė lietuviybės baruose darbuojasi jau ketvirta dešimtis. Įgijusi pedagogės specialybę, ji 36 metus mokytojavo amerikiečių mokykloje ir tuo pačiu kas šeštadienį dirbo (ir dirba) lituanistinėje Šv. Kazimiero mokykloje. Ilgus metus vadovavo chorui, tautinių šokių grupėms. Į mano klausimą – kiek šokėjų per tokį ilgą laiką ji parengė – tik nusikvatojo. „Šimtų šimtus... O dabar bus tūkstantis. Juk Šventė! Ar galima suskaičiuoti? Dar pridėkime amerikiečių mokyklą. Mokytojauju 36 metus. Tai skaičiuok ne tik lietuviukus, bet ir amerikoniukus – įvairių įvairiausių, nes visiems teko su manim pašokti bent kartą „Noriu miego“!

Šiuolaikinis žiūrovas gana nekantrus, palėpintas gausybės įvairiausių meno renginių ir savo namuose – per televiziją, ir išėjęs iš namų – teatrai, koncertai ir t.t. Dabar žmonės nebenori, net ir tradiciniame renginyje išbūti 3-4 valandas. Renginių išėstumas atbaido tiek jauną, tiek seną, o jei renginys vyksta dar be dinamikos, tempo? Visi nori kraujo arba unikalių emocijų scenoje ar aikštėje, kaip kažkada teigė mūsų šokio tėvas prof. Juozas Lingys! Kiekvienas mūsų, eidamas kad ir į tradicinį renginį, viliasi pamatyti ką nors naujesnio, dar nematyto, kad veiksmas vyktų greitai ir naujai. Be abejo, tradiciniai momentai labai svarbūs – jie, perkeliama iš vieno į kitą renginį, savaip primena praeities svarbesnius akcentus.

– Danguole, gyvenate vakariniame JAV pakraštyje, šalia pasaulinio kino žvaigždžių, kur jaučiama jų įtaka žmonių gyvenimui. Tai įpareigoja pasitempti. Kokia bus būsimoji šokių šventė: tradicinė, lietuviška, panaši į buvusias? Ar kopijuosi-

te Lietuvos, dabar jau kiek pakitusias, daugiau autorinių šokių kūrybos šventes su liaudies dainų atlikėjais ir šokiuose naudojama įvairia atributika?

– Žinoma, Hollywood'as turi įtakos mūsų gyvenimui. Pirmą kartą Los Angeles rengiamoje šventėje stengsimės suderinti senas tradicijas su trupučiu hollywoodiško blizgesio. Man nepatinka liūdnos, gal kiek išėstos ar net nuobodžios šokių šventės. Pati mačiau, kaip žiūrovai ėjo iš salės Čikagoje – buvo per ilgos dalys, daug pasikartojimų. Noriu, kad mūsų šventė būtų gyva, džiaugsminga – juk Lietuva laisva jau tiek metų! Mums nereikia jokių verkšlenimų, jokių liūdnų gaidų ar dainininkų – saulė, pavasario linksmybės, vasaros darbai. Gyvenime reikia mokėti džiaugtis. Esu nepataisoma optimistė. Mūsų šventėje bus ir rūgių boba, gaidys, ožio galva, ir mediniai šaukštai vaikų košei, ir ... visko nesakysiu. Bus staigmenų. Bus ir daug ekranų, kuriuose – vaizdai iš Lietuvos ir kt. Dar nepanaudoti, nematyti dalykai, kurie turi pagyvinti šventę.

Šventė vyks beveik naujame Galen Center at the University of Southern California (3400 S. Figueroa Street, Los Angeles, CA 90007). Kai Danguolė suko galvą, kurioje iš Los Angeles sporto salių ar stadionų reiktų surengti šventę (daugelio jų tvarkaraščiai jau seniai surikiuoti, o lietuvių šventė patvirtinta tik prieš metus), atsitiktinai pas ją apsilankę sūnaus draugai prasitarė apie

Mama ir dukra: Ona Razutienė ir Danguolė Varnienė.

Nuotraukos iš asmeninio Danguolės Varnienės albumo.

naują Galena centro salę.

– Puikiausia salė, – entuziastingai dėsto Danguolė. – Tuoju nulėkiau (net be leidimo) ją apžiūrėti. Nutariau iškart – čia, ir tik čia. Aplink susėdę žiūrovai galės stebėti šventę iš visų pusių. Bus kiek kitokie kvadratai: po 3 ir po 5. Vienu metu galės šokti 15 grupių.

– Bet toks netradicinis kvadratų išdėstymas ir nelyginis šokių grupių kiekis neleis sukurti vieningo brėžinio...

– Bus gal kiek kitaip, bet turi būti viskas gerai, – įsitikinusi optimistė. –Tiesiog stebuklas, kad ši šventė įvyks. Galėjo neįvykti. Labai svarbu, kad aikštėje yra net keturi išėjimai – tuneliai į aikštę, iš aikštės. Aikštės brėžiniai bus unikalūs – geometriški, įdomūs. Ir nors salė ne tokia, kaip visos, mes bandome rasti kūrybingą sprendimą, kad galėtume paruošti ir išnaudoti patį geriausią variantą. Atsiminkite, Los Angeles mieste yra viskas kitaip, negu buvo įprasta praeityje. Pirmą kartą **mes**, lietuviai, šiame pakraštyje pristatome savo meną tokiu mastu: ne tik lietuviams, bet ir amerikiečiams!

Tęsinys kitame numeryje.

Susipažinti ir supažindinti

Dr. Kaziui G. Ambrozaičiui – 90

ALDONA ŽEMAITYTĖ

Tęsinys. Pradžia nr. 17

Ieškodama medžiagos savo rašiniui apie dr. Kazį Ambrozaitį, perverčiau šūsnį jo rašytų laiškų. Mudviejų intensyvesnis šiuolaikiškas korespondavimas – per internetą – prasidėjo nuo tada, kai išitraukiau į „Į laisvę“ fondo lietuviškai kultūrai ugdyti Lietuvos filialo (LF) veiklą: buvau išrinkta į LF tarybą ir nuo 2000 metų tapau žurnalo „Į laisvę“ redaktore. Laiškuose dr. K. Ambrozaitis atsiskleidžia kaip nepaprastai gyvybingas, įdėmus, suinteresuotas susipažinti (su Lietuva) ir supažindinti (su išeivija) visuomenininkas. Žemiau pateikiamose laiškų ištraukose vengta liesti asmeninius abiejų pokalbininkų reikalus, arba jie paliesti tik krašteliais. Dėmesys sutelkiamas į 2000 – 2004 metais mano redaguotą „Į laisvę“ žurnalą ir to laikotarpio vasarų „Į laisvę“ fondo studijų savaites, vykusias Lietuvoje. Iš daktaro teko patirti daug bičiuliškumo, geranoriškų patarimų, o svarbiausia – jautrios, greitos reakcijos į iškilusius klausimus.

Nors čia pateikiamos tik vieno iš dviejų korespondentų laiškų ištraukos, skaitytojas galėtų susidaryti vaizdą, kiek gyvastingumo slypi K. Ambrozaičio asmenyje, kai jis sutelkia mintį į klausimus, kurie per visą sąmoningą jo gyvenimą buvo šios asmenybės šerdimi. Manau, kad, atskleisdami tą asmenybę būtent tokiu kampu, jie praturtina dr. Kazio Ambrozaičio daugiabriaunį portretą.

2000 m. spalio 3 d.

Mieloji Aldona, pirmininkas V. Petrulis pranešė, kad gavo Tavo sutikimą redaguoti „Į laisvę“ žurnalą. Sveikinu įstojusią į Juozo Brazaičio ir Vytauto Vardžio išnešiotus batus! Juos nešiojo ir daugelis kitų mano bičiulių. Iš redaktoriaus daug ko tikimės, nes pagal seną tradiciją, lietuviška veikla daugiau ar mažiau sukasi apie žurnalą. Kvietimą priimdama, manau, išdėstėi savo kryptį ir viziją. Jau dabar matau iš tavo svarstymų, kad žurnalas nėra tik šio momento informacijai, bet telkimui naujų idėjų, einant į laimingesnę Lietuvos rytojų. Dabar ne mūsų išeivių laikų Lietuva. „Į laisvę“ grįžta į pasikeitusią Lietuvą. Redaktorei teks sėti gerai mūsų kartos išeivijoje išsijotus *Pilnutinės demokratijos* grūdus naujoje dirvoje, kurią Tu gerai pažįsti. Linkiu Dievulio palaimos, pradedant šią labai svarbią ir garbingą misiją.

2000 m. spalio 17 d.

...Vienuolei vienuolės rūbai tinka gražiausiai, ją be uniformos sunku atpažinti. Taip ir Aldoną Žemaitytę negalėčiau atpažinti, jeigu ji nebūtų redaktorė. Savo profesijos negali keisti, žmonės neatpažintų. Iš karto jaučiu Tavo profesinę ranką! Žinok, kad viskas yra Tavo kūryba. Ne tie laikai, kai partija pasakydavo menininkui, kokį paveikslą pašyti. Esi prie vairo, tai ir vesk tą arkliuką, kad tik per toli iš vagos neišeitų, o dirvonų yra dar daug neišartų.

Tavo „rubrikai-turiniui“ pastabų neturiu, viskas atrodo gerai. Vėliau galėsi dailinti, pridėdama pagražinimų, kaip, pavyzdžiui, kultūrinės apžvalgas, paminint savus žmones, kas ką daro, kuria. Tai būdavo Brazaičio „arkliukas“, jis vis paskatindavo kūrėjus. Svarbu, kad pirmam numeriui sklandžiai susiorganizavai. Daugeliu atvejų galėsi atsiremti į savo komandą, bet aš tikiu Tavo drąsa, pašalinės jėgos (jų dabar, po Landsbergio, atsiras) Tavęs lengvai nepabaidys. Nepamiršk palaikyti gerus santykius su Filialu – jo taryba ir valdyba. Mano pareiga juos nuteikti, kad visi būtų žurnalo glėbėjai.

2000 m. lapkritis 16 d.

Pragyvenau daug „Į laisvę“ redaktorių, bet pirmą kartą girdžiu, kad redaktorius jau iš anksto turi pakankamai medžiagos. Bravo! Mėgink gerai atsijoti, nes turi patogų momentą Lietuvos žurnalistikos istorijoje parodyti žurnalą, kokio dar nebuvo, ypač rezistencijos ir politikos kultūros prasme. Suvienyk krikščionišką moralę vertinančius rašytojus ir publicistus po „Į laisvę“ vėliava! Neleisk klaidingai perrašyti Lietuvos istoriją! Paskutiniame „Dienovidžio“ numeryje yra labai stiprus Vytauto Kubiliaus straipsnis. Telk tokius bendradarbius. Nesitenkint nuotrupomis, kas liks tik nuo „Dienovidžio“. Prie progos malonėk pakalbinti J. Tumelį, kad Tau duotų gabalą iš savo studijos, kur dabar jau pora metų rašo apie „Į laisvę“ žurnalo 50 metų sukaktį. Kelių puslapių ištrauka būtų reikalinga. Aš per „Į laisvę“ fondo filialą stengiausi suburti dešiniąją inteligentiją, tik sunaikiai sekėsi. Tavo žurnalas Filialo grupei turėtų būti kelrodis.

2001 m. kovas 29 d.

Redaktore Aldona, programos projektą gavau. Tavo energija liejasi per kraštus. Kol kiti galvoja, o Tu jau ir padarai. Pastabų ir pasiūlymų turiu, bet nekreipk per daug į juos dėmesio. Vieni taikomi programos komisijai, o kiti valdybai, nes jie atsakingi už finansus ir kitus reikinius, kas yra šalia programos.

Manau, kad per didelę istorijos laikotarpį mėgini padengti. Tokia programa tikėtų visam semestru. Vardą davei gana įspūdingą ir tinkamą momentui, tik gal reiktų susiaurinti, pavadinti „Lietuvos valstybės idėja ir svarbiausi jos raiškos momentai praeitame šimtetyje“. Laimėtumei daug laiko ir sutaupytumei jėgas, jeigu apsiribotumei XX šimtmečiu, kuris mums dar labai apčiuopiamas. Čia be didelių diskusijų būtų ryškiausios trys datos: 1918, 1941, 1990. Mažiausiai visuomenei žinoma ir liko uždraustu leivos vaisiumi tai birželio 23-oji, kuri labai diplomatiškai Tavo užmaskuota ryšium su Seime kilusiu triukšmu. Mūsų pareiga visuomenę informuoti taip, kaip buvo, bet ne taip, kaip užsienis ar tautinės mažumos diktuoja. Abudu Tavo pasirinkti paskaitininkai *exelant!* Diskusijoms Bloznelis ir Bradūnas labai tinka, tik juos gauk. Skrupskeliui duok pasirinkti labiau specifinę temą, jis yra profesoriškai specialus ir nekalba bendrybėmis, bet savo studijų išvadomis. Iš mūsų dar panaudotini Samonis, Kazickas ir Volertas. Kazickas ekonomiką dėstė labai žymiaiame Yale universitete. 1990 m. datos programa gera. Būtų gerai, jei gautum Landsbergį, nes jau kuris laikas jo nekviestum kalbėti, tik diskutuoti. /.../ Visai neišleisti jaunimo. Būtų pageidautina jam duoti simpoziumą-diskusijas visoms Tavo duotoms datoms aptarti. Tik ar rastum laiko? Nepamiršk rasti formą paminėti dešimt metų sukaktį Filialo studijų savaitę, juk einame beveik drauge su Nepriklausomybe. Džiaugiuosi, kad Tavo programos projekte tiek daug naujų pavardžių. Daugelį gerų temų tau teks atidėti vėlesnėms vakaronėms rudeniiui, kaip tos pagrindinės temos tęsinį.

„Į laisvę“ studijų savaitė Druskininkuose 1998 m. Kazį Ambrozaitį su 80-mečiu sveikina Aldona Žemaitytė.

Nuotrauka iš „Į laisvę“ žurnalo redakcijos archyvo.

2001 m. rugsėjis 29 d.

Maloni redaktore Petrauskiene, kreipiuosi jau kitu titulu, nes pabodo tave vadinti Žemaityte. Bet to, sodriau skamba, nebesei ta jauna mergaitė, bet net dviejų žurnalo vyr. redaktorė. Neaimanuok, kad gyvenimo našta sunki ir skurdi, esi dienovidyje žurnalistinės kūrybos, daug kas pavydi tau tos kėdės. Daugiau darbo – daugiau ir kūrybos, daugiau asmeninio džiaugsmo, užsimiršta fiziniai skausmai.

Algio Čepulio straipsnis yra staigmena. Jis nekalbus ir šalindavosi nuo visuomeninės veiklos, tik dabar atėjo į LB tarybą ir į LFB. Stebiuos, kad iš jo ištraukei net keturis puslapius, ir dar sakai, kad ne galas. Jo pasakojimas persunktas paprastumu, be filosofijos. Paprastume kartais ir yra višas grožis.

2002 m. vasario 10 d.

Išeivijoje praleidau du trečdalius savo gyvenimo. Tavo sumanymas dėl „Portretų galerijos“ įeitų į tą planą, pagal kurį man teko steigti dabartinį filialą Lietuvoje: susipažinti ir supažindinti. Per ilgai buvome atskirti, gyvenome skirtingose kultūrose. Dar prieš 12 metų Amerika buvo sunkiai suprantama Lietuvai, o Amerikoje mums Lietuvos lietuvis, baigęs mokslus prie sovietų, buvo sunkiai atpažįstamas, „keistai“ galvojantis. Mums pažinti sovietinį lietuvių daug laiko nereikėjo, nes juo intensyviai domėjomės. Lietuvos lietuvis išeivijoje domėjosi mažai, ypač mūsų išsaugota kultūra, kurią išsivežėme ir su meile tobulinome. Mums padėjo tėvynės ilgesys, panašus kaip Sibiro lietuviams, tik mes turėjome geras sąlygas. Susipažinimo eigoje dar ir po 10 metų matome, kad paskutinio tautinio ir valstybinio atgimimo vadovai išeivijos vengė arba kontaktavo ne su tais žmonėmis. Todėl Tavo „Portretų galerijai“ pritariu. Pradėti galėtum palengva, neskubėdama, neperkraudama, nes persūdžius druska – nėra skanu. Nepamirštant to tautai gyvybinio idealizmo šaltinio – rezistencijos laikotarpio, mums reikia daugiau laiko ir dėmesio skirti ateities vizijai.

Esu užsispyręs kovotojas, neinu revoliuciniu būdu, bet visada laimiu, panaudodamas diplomatinis metodus. Matau, kad jau reiškiasi simptomai, kuria kryptimi manai vairuoti savo redaguojamą žurnalą. Kokią formą pasirenki? Lengviausia, tai atsakant į klausimus. Tas metodas jau darosi banalus. Nemėgstu apie save kalbėti, nesutinku prisiimti ir man siūlomų pareigų, ypač vadovaujamų, kurias tinkamai atlikti negalėsiu pasišvęsti. Kartu su savo trumpomis idėjomis atsiųsčiau Tau ir reikiamos medžiagos, pavyzdžiui, seniau tilpusius pasikalbėjimus, pasisakymus, kai kuriuos laiškus, straipsnius ir kt. Tokią medžiagą jau galėtum peržiūrėti sėdėdama patogiai ant Merkio kranto... ☐